

พัฒนาการการสหกรณ์ในประเทศไทย

Development of Cooperatives in Thailand

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริลักษณ์ นามวงศ์

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

นักศึกษานิเทศศาสตร์ เอกปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

siriluck.nam@stou.ac.th

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ จรรยาสุภาพ

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

prasert@mju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอพัฒนาการการสหกรณ์ในประเทศไทย ช่วงเวลาปี พ.ศ. 2457-2558 ด้วยบริบทของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ในลักษณะของการวิจัยเอกสาร และนำมาอธิบายสภาพความเป็นจริงของการสหกรณ์ในประเทศไทย ในช่วงเวลา 4 ยุค คือ (1) ยุคที่หนึ่งช่วงเวลาปี พ.ศ. 2457-2470 เป็นยุคจัดตั้งสหกรณ์ (2) ยุคที่สองช่วงเวลาปี พ.ศ. 2471-2510 เป็นยุคที่สหกรณ์ขยายตัวและมีสถานะเป็นสถาบันการเงินหลัก (3) ยุคที่สามช่วงเวลาปี พ.ศ. 2511-2541 เป็นยุคการปรับตัวและขยายบทบาททางเศรษฐกิจของสหกรณ์ และ (4) ยุคที่สี่ช่วงเวลาปี พ.ศ. 2542-2558 เป็นยุคที่มีพระราชบัญญัติสหกรณ์ที่มุ่งสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจของสหกรณ์ ผลจากการ สังเคราะห์และวิเคราะห์เอกสาร พบว่า การสหกรณ์ในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมามีส่วนช่วยในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในส่วนภูมิภาค นโยบายด้านสหกรณ์ สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ตลอดจนการแนะนำส่งเสริมของภาครัฐต่างมีส่วนทำให้การสหกรณ์ในประเทศ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว แต่การสหกรณ์จะประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง คือ การที่ประชาชน ในประเทศตระหนักถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ตนเองประสบอยู่ และแก้ไขปัญหาเหล่านั้นด้วยการจัดตั้ง และดำเนินงานสหกรณ์ตามอุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์ บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและมีความเข้าใจในระบบสหกรณ์อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: พัฒนาการการสหกรณ์

ABSTRACT

The objective of this article was to present the development of cooperatives in Thailand in the context of politics, economy, society and technology during the year of 1914-2016. Secondary data were collected in this research in term of documentary research and were used to explain the reality of cooperatives in Thailand during four periods as follow: (1) during the year of 1914-1927, it was the establishment of cooperatives; (2) during the year of 1928-1967, this was the era of cooperative expansion and had status as the primary financial institution; (3) during the year of 1968-1998, it was the adaptation and expansion of the economic role of the cooperatives; and (4) during the year of 1999-2015, this was the era with the cooperative act which aimed at creating the trust in businesses of cooperatives. The results from synthesis and analysis of all data found that the cooperatives in each period had a role contributed to the economics and social development of local communities, cooperative policy, political situations, economy, society and technology. Additionally, the support from government extension had an influence on the success or failure of cooperatives. However, the cooperatives could be truly achieved as people in the country could realize the economic and social problems that they had been self-experiencing and solved those problems by establishing and operating the cooperatives, which followed the ideology, principles, and methods of cooperatives based on the basis of self-reliability and correct understanding in the cooperative systems.

Keywords: Development of cooperatives

บทนำ

การสหกรณ์เกิดขึ้นครั้งแรกในโลกที่ประเทศอังกฤษ ในช่วงตอนปลายศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นยุคค่อของการปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคน ส่งผลกระทบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เกิดภาวะการว่างงาน เศรษฐกิจตกต่ำ การถูกเอารัดเอาเปรียบในการซื้อขายสินค้า และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ลดลงด้วยอำนาจของเงิน จึงมีนักเศรษฐศาสตร์ที่มีแนวความคิดอยากจะช่วยพยุงฐานะของสังคมให้ดีขึ้น ได้เสนอแนวทางปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม โดยการร่วมมือระหว่างผู้ที่เดือดร้อนให้รู้จักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แนวความคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นในเวลาต่อมา และได้มีการแพร่หลายไปทั่วโลก จนถึงในปัจจุบันสหกรณ์ถือว่าเป็นองค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก และเป็นที่ยอมรับกันว่าการสหกรณ์ที่เข้มแข็งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และยังช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นอีกด้วย

สำหรับประเทศไทยการสหกรณ์ได้เข้ามามีบทบาทในภาคเศรษฐกิจของประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 เนื่องจากเริ่มมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจในภาคชนบทเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตัวเองมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเพื่อการค้าและด้วยการไม่เท่าทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวนาในสมัยนั้นต้องประสบกับปัญหาความเดือดร้อนถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน มี

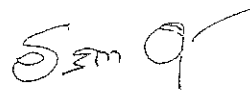

หนังสือรับรอง

หนังสือรับรองฉบับนี้ ให้ไว้เพื่อแสดงว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริลักษณ์ นามวงศ์ ได้ส่งบทความเรื่อง “พัฒนาการการสหกรณ์ในประเทศไทย” เพื่อเผยแพร่บนวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) ซึ่งได้รับการจัดกลุ่มจากศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้เป็นวารสารกลุ่มที่ ๑

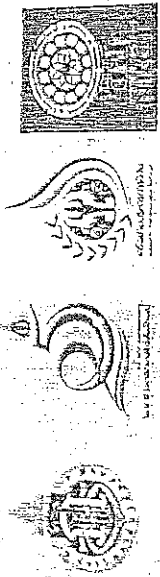
บัดนี้บทความดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาและเห็นชอบจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว โดยมีกำหนดเผยแพร่บนวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑

ออกให้ ณ วันที่ ๒๖ เดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๖๐

(นางสาวรลิกา อังกูร)

ผู้จัดการ

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL)

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ขอมอบเกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

ผลงานเรื่อง การสหกรณ์ไทยกับการเปลี่ยนแปลงผ่านเอกเทศเศรษฐกิจเก่าสู่ยุคเศรษฐกิจใหม่

โดย ศิริลักษณ์ นามวงษ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ

ได้ร่วมนำเสนอผลงานประเภทบรรยาย

การประชุมวิชาการระดับชาติ วลัยลักษณ์วิทยา ครั้งที่ ๙

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๑ เดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒

รองศาสตราจารย์ ดร. พิศนาคะ ศิริสถิตยกุล

รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรมการสังคม

ประธานจัดงานประชุมสัมมนาวิทยากรระดับชาติและนานาชาติ

(ผู้ทรงคุณวุฒิจากฝ่าย จร. ศก. ๓๓๓ ปก. ๓๓๓)

รักษาการแทนผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนา

ปรัชญาการจัดการระดับชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์